"8D02303 Filoloji" Eğitim Programı kapsamında Felsefe Doktoru (PhD) akademik derecesini almak amacıyla hazırlanmış Abdulina Anar Boranovna'nın "Aygül Kemelbayeva'nın Düzyazısında Ulusal Kod ve Mitopoetika" başlıklı tezine ilişkin yabancı bilimsel danışmanın

GÖRÜŞÜ

XXI. yüzyıl edebiyat bilimi araştırmalarının süreci, yazarların sanatsal dünyasını ve yaratıcılığını bütüncül olarak ele alıp derinlemesine inceleme olanağı sağlamıştır. Bu bilimsel yönelim çerçevesinde, Aygül Kemelbayeva'nın yaratıcılık dünyasının incelenmesinin sonucu, çağdaş Kazak düzyazısındaki edebî sürecin yeni bir ivmeyle gelişmekte olduğunu göstermektedir.

Aygül Kemelbayeva, dünya edebiyatındaki akım ve yönelimleri derinlemesine kavramış, günümüz Kazak düzyazısında üretken bir şekilde eser veren bir yazardır. Onun yaratıcılığı, geleneksel dünya görüşü ile postmodernist akımın kesişim noktasında ele alınmaktadır. Yazar, edebî eserlerinde ulusal kodu etkili bir biçimde kullanarak Kazak halkının varoluşunu ve dünya tasavvurunu yansıtmış, aynı zamanda yeniden canlandırmıştır.

Abdullina Anar Boranovna'nın "Aygül Kemelbayeva'nın Düzyazısında Ulusal Kod ve Mitopoetika" başlıklı, Felsefe Doktoru (PhD) akademik derecesini almak amacıyla hazırladığı doktora tezi, çağdaş edebiyat bilimi çerçevesinde geleneksel Kazak düzyazısı ile postmodernist yönelimlerin güncel meselelerini kapsayan kapsamlı bir bilimsel araştırmadır.

Tezin güncelliği ve önemi, Aygül Kemelbayeva'nın düzyazı eserlerini ulusal kod ve mitopoetika bağlamında incelemesiyle, ayrıca küreselleşme koşullarında ulusal kimliği tematik, düşünsel-içeriksel ve olay örgüsel düzlemlerde analiz etmesiyle ilgilidir. Araştırmacı, çağdaş edebî süreçte Aygül Kemelbayeva'nın yaratıcılığını çok yönlü olarak ele almış, yazarın sanatsal yenilikçiliğini ve ulusal kodu belirlemedeki ustalığını ortaya koymuştur.

Tezin yapısı, içeriği, kuramsal ve yöntemsel temelleri, modern edebiyat araştırmalarının gerekliliklerine tam olarak uygundur. Araştırma nesnesi olarak Aygül Kemelbayeva'nın düzyazı eserleri alınmış, mitopoetika ve ulusal kod konuları çerçevesinde sistematik olarak incelenmiştir.

Araştırma sürecinde kullanılan içerik analizi, kültürel-semiotik analiz, söylem analizi, metinlerarasılık analizi ve eko-eleştiri gibi yöntemler, tez çalışmasının bütüncül niteliğini ve bilimsel sonuçların güvenilirliğini artırmaktadır. Karşılaştırmalı edebiyat bağlamında Aygül Kemelbayeva'nın eserlerinin G.G. Márquez'in yapıtlarıyla karşılaştırılması, yazarın günümüz dünya edebiyatı eğilimleri içerisindeki yerini göstermektedir.

Bilimsel araştırma çalışmasının yeniliği aşağıdaki hususlarda belirginleşmektedir:

- Aygül Kemelbayeva'nın düzyazı eserlerindeki neomitolojik (yazara özgü mit) ve neomistik yönelimlerin kuramsal temelleri irdelenmiştir;

- Yazarın eserlerinde bireysel ve kolektif bilinçdışı bağlamında ortaya çıkan arketipsel imgeler incelenmiş, ulusal sembolizmin temel kavramları arasındaki ilişkiler belirlenmiştir;
- Kazak düzyazısında ilk kez "şecere düzyazısı" (soy anlatısına dayalı tür) olarak adlandırılabilecek özgün bir tür belirlenmiş ve dünya edebiyatıyla bağlantısı değerlendirilmiştir;
- Yazarın eserlerindeki ulusal kodun aktarımı ile tematik ve düşünsel yenilikler dikkate alınarak üç grupta sınıflandırılıp analiz edilmiştir;
- Yazarın öykü ve uzun öykülerinde kadın karakterinin doğası, insanın ikileşmesi ve çocuk teması ulusal söylem bağlamında ele alınmıştır;
- "Mınara" romanındaki özgün özellikler çözümlenerek eser, "metamodernist edebiyat" ürünü olarak şiirsel çözümleme ve eko-eleştirel yaklaşımlar çerçevesinde tartışılmıştır.

Aday, tez çalışmasında Aygül Kemelbayeva'nın düzyazı eserlerindeki ulusal kod, arketip ve mitopoetika konularını içeriksel özellikleriyle birlikte bilimsel temelde değerlendirmiştir. Tez kapsamında sunulan kavramsal çıkarımlar ve uygulamalı sonuçlar, çağdaş edebiyat bilimi ve dünya edebiyatı alanlarında önemli bir bilimsel-teorik zemin oluşturmaktadır.

Tezin kuramsal önemi, Aygül Kemelbayeva'nın düzyazısında ulusal kod ve mitopoetika meselelerini sistemli biçimde belirlemesinde ve edebî eseri filolojik, poetik ve içerik analizi yönlerinden incelemeye yönelik bir model önermesinde yatmaktadır.

Uygulamalı önemi, ulusal, bölgesel (yerel) ve karşılaştırmalı edebiyat alanlarında çalışan araştırmacılar, yazarlar, bölge uzmanları, eleştirmenler, akademisyenler ve bu alanda eğitim gören filoloji, gazetecilik, Kazak dili ve edebiyatı, edebiyat bilimi öğrencileri ile genel olarak edebiyatseverler için yöntemsel bir kaynak işlevi görebilmesidir.

Tezin giriş bölümünde, araştırmanın güncelliği, amacı, görevleri, nesnesi ve konusu, tematik araştırma düzeyi, kuramsal-yöntemsel temelleri ve kullanılan yöntemler ayrıntılı biçimde tanımlanmıştır. Araştırmanın güncelliği, A. Kemelbayeva'nın yaratıcılığının edebî-teorik, filolojik ve sosyo-tarihî yönleriyle incelenmesi ve bu çerçevede ulusal kavramsallaştırma süreci içinde ele alınmasıyla açıklanmıştır. Tezin amacı, Aygül Kemelbayeva'nın düzyazısında ulusal kod ve mitopoetika meselelerini incelemektir. Bu doğrultuda yazarın eserlerinde neomitoloji, neomistisisizm, şecere düzyazısı ve ulusal kod konuları kapsamlı biçimde araştırılmıştır.

Birinci bölümde, Aygül Kemelbayeva'nın düzyazısındaki mitopoetika kuramsal açıdan incelenmiş, neomitoloji ile neomistisisizm arasındaki farklar somut örneklerle açıklanmıştır. Yazarın düzyazısında yazara özgü mit yaratma süreci belirgin göstergeler üzerinden analiz edilmiştir. Neomistisisizmin açık bir tezahürü olarak, "korku hikâyeleri" (horror) türündeki örnekler incelenmiştir. Ayrıca şecere düzyazısı türünün oluşum özellikleri değerlendirilmiş ve bu türün sanatsal düzyazıda bir edebî tür olarak tanımlanmasının kuramsal temeli oluşturulmuştur.

İkinci bölümde, ulusal kod meselesi kültürel-semiotik analiz yöntemiyle derinlemesine incelenmiş; folklorik motifler, ulusal semboller ve ulusal değer grupları sistematik biçimde sınıflandırılmıştır. Aygül Kemelbayeva'nın uzun öykülerinde ulusal psikoloji söylem analiziyle ele alınmış; çocuk teması, kadın karakterinin doğası, soy ve aile temaları çok yönlü olarak değerlendirilmiştir.

Aygül Kemelbayeva'nın düzyazısında özellikle "Mınara" romanı büyük önem taşımaktadır. Bu roman, Kazak edebiyatındaki ilk metamodernist roman olarak değerlendirilmiş ve kuramsal-yöntemsel temeli ayrıntılı biçimde incelenmiştir. "Yazar – zaman – mekân" üçlüsü çerçevesinde yazarın epik imgesi belirginleşmiş; derin çözümleme eko-eleştirel yaklaşımla gerçekleştirilmiştir.

Tez çalışması sonucunda, Aygül Kemelbayeva'nın düzyazısında ulusal kod olgusu mitopoetika, arketip, şecere düzyazısı, ulusal psikoloji ve söylem boyutlarında bütüncül olarak belirlenmiştir. Bilimsel yeniliği ve uygulamalı önemi yüksek olan bu araştırma, çağdaş edebiyat bilimi kuramlarına dikkate değer bir katkı sunmaktadır.

Sonuç olarak, Abdullina Anar Boranovna'nın doktora tezi, "8D02303 Filoloji" eğitim programı kapsamında Felsefe Doktoru (PhD) akademik derecesinin verilmesi için öngörülen tüm gereklilikleri karşılamaktadır. Tezin bilimsel düzeyi, kuramsal derinliği ve uygulamalı değeri dikkate alındığında, araştırmacı Abdullina Anar Boranovna'nın "8D02303 Filoloji" programı kapsamında Felsefe Doktoru (PhD) derecesini almaya layık olduğu kanaatine varılmıştır.

Yabancı Bilimsel Danışman,
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,

Prof. Dr. Naciye YILDIZ

Ankara, Türkiye
17.11.2015

D

Филология» ББ бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған Абдуллина Анар Борановнаның «Айгүл Кемелбаева прозасындағы ұлттық код және мифопоэтика» атты диссертациясына шетелдік ғылыми кеңесшінің

ПІКІРІ

XXI ғасыр әдебиеттануындағы зерттеулер үдерісі автордың көркем әлемін шығармашылығын тұтастай қарастыруға әрі терең зерттеуге мүмкіндік берді. Аталған ғылыми бағытта Айгүл Кемелбаеваның шығармашылық әлемін зерделеу қазіргі қазақ прозасындағы әдеби үдерістің жаңа қарқында дамып келе жатқанын көрсетеді.

Айгүл Кемелбаева – әлемдік әдебиеттегі бағыттар мен ағымдарды терең меңгерген, бүгінгі қазақ прозасында өнімді еңбек етіп жүрген қаламгер. Оның шығармашылығы дәстүрлі дүниетаным мен постмодернистік ағымның тоғысында қарастырылады. Автор көркем туындыларында ұлттық кодты тиімді қолдану арқылы қазақтың халықтық болмысын, дүниетанымын паш етіп, қайта жаңғыртқан.

Абдуллина Анар Борановнаның «Айгүл Кемелбаева прозасындағы ұлттық код және мифопоэтика» тақырыбындағы философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертациялық жұмысы қазіргі әдебиеттанудағы дәстүрлі қазақ прозасы мен постмодернистік салалардың өзекті мәселелерін қамтитын кешенді ғылыми зерттеу болып табылады.

Диссертациялық жұмыстың өзектілігі Айгүл Кемелбаеваның прозалық шығармаларын ұлттық код және мифопоэтика аспектілерінде зерделеумен, сондай-ақ жаһандану жағдайында ұлттық болмысты тақырыптық, идеялық-мазмұндық және сюжеттік арналарда талдаумен байланысты. Ізденуші қазіргі әдеби процестегі Айгүл Кемелбаева шығармашылығын жан-жақты талдап, көркем прозадағы Айгүлдің жаңашылдығын, ұлттық кодты айқындаудағы шеберлігін анықтаған.

Диссертацияның құрылымы, мазмұны, теориялық және әдістемелік негіздері заманауи әдебиеттанулық зерттеулер талаптарына толық сай келеді. Зерттеу нысаны ретінде Айгүл Кемелбаеваның прозалық туындылары алынып, мифопоэтика және ұлттық код тақырыптарында жүйелі талданған.

Зерттеу барысында қолданылған контент талдау, мәдени-семиотикалық талдау, дискурстық талдау, интермәтінділік талдау, эко-сын тәрізді талдау әдістері диссертациялық жұмыстың кешенділігін және ғылыми нәтижелердің сенімділігін арттыра түседі. Салыстармалы әдебиеттану аспектісінде Айгүл Кемелбаева шығармаларын Г.Г.Маркес туындыларымен салыстыру бүгінгі әлемдік әдебиет тенденциясындағы орнын көрсетеді.

Ғылыми зерттеу жұмысының жаңалығы ретінде мынадай аспектілерді атай аламыз:

- Айгүл Кемелбаеваның прозалық шығармаларындағы неомифиологиялық (авторлық миф), неомистикалық бағыттардың теориялық негізі сараланды;

- Қаламгер шығармаларындағы авторлық, ұжымдық бейсана аясында айқындалған архетиптік образдар талданып, ұлттық символикадағы маңызды ұғымдардың ара-жігі анықталды;

- Қазақ прозасында тұңғыш рет көркем прозадағы «шежірелік проза» жанры айқындалып, әлем әдебиетімен байланысы қарастырылды;

- Автор туындыларындағы ұлттық кодтың берілуімен, тақырыптық-идеялық жаңашылдығымен үш топқа ажыратылып, талданды;

- Қаламгер повестеріндегі әйел мінезі, адамның екіге жарылу мәселесі, балалар тақырыбы ұлттық дискурстық аспектіде қарастырылды;

- «Мұнара» романындағы бұрын-соңды кездеспейтін ерекшеліктерді талдай келе, «метамодернистік әдебиет» өнімі ретінде поэтикалық талдау, эко-сын бағытында талқылау жүзеге асты.

Ізденуші диссертацияда Айгүл Кемелбаеваның прозалық шығармаларындағы ұлттық код, архетип, миофпоэтика тақырыптарын мазмұндық ерекшеліктерімен ғылыми негізде саралған. Диссертациялық жұмыс барысында ұсынылған тұжырымдар мен практикалық нәтижелер қазіргі әдебиеттану, әлем әдебиеті бағыттары бойынша маңызды ғылыми-теориялық база қалыптастырады.

Диссертациялық жұмыстың теориялық маңыздылығы – Айгүл Кемелбаева прозасындағы ұлттық код, мифопоэтика мәселелерін жүйелі анықтауға, сонымен бірге көркем туындыны филологиялық, поэтикалық, контент талдауға бағытталған талдау үлгісін ұсынуында. Практикалық маңыздылығы – ұлттық, аймақтық (өңірлік, өлкелік), салыстырмалы әдебиеттану бағыттары бойынша жұмыс жүргізетін зерттеушілер, жазушылар, өлкетанушылар, сыншылар, ғалымдар, осы бағытта оқитын филология, журналистика, қазақ тілі мен әдебиеті, әдебиеттану мамандығындағы білім алушылар, жалпы әдебиет сүйер үшін қауым үшін әдістемелік құрал бола алуында.

Диссертацияның кіріспе бөлімінде зерттеудің өзектілігі, мақсаты, міндеттері, зерттеу нысаны мен пәні, тақырыптық зерттелу деңгейі, теориялық-әдіснамалық негіздері мен қолданылған әдістерін жан-жақты сипаттаған. Ғылыми зерттеу жұмысының өзектілігі ретінде А.Кемелбаева шығармашылығын әдеби-теориялық, филологиялық, тарихи-әлеуметтік аспектіде зерттеу арқылы ұлттық концептуализация бағытында қарастыру көрсетілген. Диссертациялық жұмыстың мақсаты – Айгүл Кемелбаева прозасындағы ұлттық код, мифопоэтика мәселелерін қарастыру. Осыған сәйкес неомифология, неомистика, шежірелік проза, ұлттық код тақырыптарын кешенді зерттеген.

Бірінші бөлімде Айгүл Кемелбаева прозасындағы мифопоэтика теориялық аспектіде талданып, неомифология мен неомистика арасындағы айырмашылықтар нақты мысалдармен анықталған. Айгүл Кемелбаева прозасындағы авторлық миф тудыру үрдісі нақты белгілермен саралаған. Неомистиканың айқын көрінісі ретінде қорқынышты әңгімелер (страшилка) талданған. Шежірелік проза жанрының қалыптасу ерекшеліктері сараланып, көркем прозада жанр ретінде анықталуының теориялық негізін қалыптастырған.

Екінші бөлімде ұлттық код мәселесі мәдени-семиотикалық талдау әдісімен терең талданып, фольклорлық мотивтер, ұлттық символика, ұлттық

құндылықтар тобы ажыратылды. Айгүл Кемелбаева повестеріндегі ұлтық психология дискурстық талдаумен жүзеге асып, балалар тақырыбы, әйел мінезі, әулет, отбасы тақырыптары жан-жақты қарастырылған. Айгүл Кемелбаева прозасында «Мұнара» романының маңызы зор. Агалған роман қазақ әдебиетіндегі тұңғыш метамодернистік роман ретінде бағаланып, теориялық-әдістемелік негізі сараланған. «Автор автор - уақыт - кеңістік» үштігінде қаламгердің эпикалық бейнесі көрініс тауып, терен талдау эко-сын бағытында жүзеге асқан.

Диссертация нәтижесінде Айгүл Кемелбаева прозасындағы ұлттық код мәселесі мифопоэтика, архетип, шежірелік проза, ұлттық психология, дискурс аясында кешенді түрде анықталған. Ғылыми жаңалыгы мен практикалық маңыздылығы жоғары зерттеу қазіргі әдебиеттану териясының салаларына елеулі үлесін қосады.

Қорытындылай келе, Абдуллина Анар Борановнаның диссертациялық жұмысы «8D02303 Филология» ББ бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға қойылатын барлық талантарға жауап береді. Ғылыми зерттеу жұмысының жазылу деңгейі мен теориялық, практикалық құндылығын ескере отырып, ізденуші Абдулина Анар Борановнаға «8D02303 Филология» ББ бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін беруге лайық деп есептейміз.

Шетелдік ғылыми кеңесші,
Анқара Хаджи Байрам Веди
Университетінің профессоры, PhD

Наджие Йылдыз

Анкара, Түркия